

Издање научне грађе

Теренски записи народних предања и веровања из Дубочице (Маглич, општина Краљево)

Дуња Церовина

У прилогу се доноси транскрипт теренског разговора с Милићем Мијаиловићем Мићом из Дубочице код Маглича (рођ. 1954), који је 25. 8. 2014. снимла Дуња Церовина. Мијаиловић је испричао неколико предања и веровања, међу којима су она о вилином колу и вилама на извору, о натприродној сили која омета изградњу моста, о опасностима које вребају ноћу, о тисовом дрвету у воловском рогу као заштити против демона, о ђавољој свадби у Рисовцу, о врачуру и сотони, о сусрету с дрекавцима и изградњи Јерининог града, а налазимо и причања из живота.

Кључне речи: митолошко-демонолошка предања, културноисторијска предања, веровања, причања из живота, Дубочица (Маглич, Рашки округ), теренско истраживање фолклора.

Теренски разговор с Милићем Мијаиловићем Мићом (рођ. 1954. у селу Маглич, заселак Дубочица – Дубоки Дол) забележен је 25. 8. 2014. године у селу Магличу. Разговор није планиран, него је саговорник, стицајем околности, замољен да понови приче које је истраживач чуо када их је Мијаиловић говорио другима. Забележена су казивања које је Мијаиловић слушао од различитих људи, као и приче које је он сам доживео (нпр. о томе како је шетао по вилином колу, које је и показао истраживачу).

Митолошко-демонолошка предања тематизују демонолошка бића, као што су виле, ђаволи, дрекавци, и мотиве о вилином колу и извору, ометању зидања моста, ђавољој свадби у Рисовцу, о врачуру који је једне ноћи примио од сотоне магијско знање на врху букве, као и о сусрету с натприродним силама. Предања и веровања су исприча-

на језгровито и живо, са сликовитим појединоствима у приказивању амбијента и формулама које не одступају од устаљених жанровских и поетичких карактеристика (нпр. потврда веродостојности казиваног, осећање страха и др.). Уверљив је и опис (у 1. лицу) сусрета саговорника с дрекавцем, који почиње као смицалица, а завршава се застрашујућим искуством. Културноисторијско предање о Јеринином граду варира познати мотив о тежини градње (мотив о преношењу камених блокова из руке у руку). Казивања о властитим доживљајима обојена су хумором.

О вилином колу

Дуња Церовина: Е овако, реци ти мени, Мића, одакле си ти?

Милић Мијаиловић Мића:¹ Ја сам из Дубочице, село Маглич.

Д. Ц.: Значи поред Маглича?

М. М.: Поред, поред Маглича.

Д. Ц.: И ту има прича о неком вилином колу?

М. М.: Има прича о вилином колу. Чувала нека жена говеда и села крај једног извора да, да руча. И ручала, и приспавало јој се, и легла и кад је... Спавала четири, пет сати, није, није се будила. Кад се пробудила, разболела се, болесна била. Имала мало дете и отишла кући, и кући дете није гледала уопште нит' је водила рачуна о детету. Кад је стари ти њен, њени човек и, и овај, кућани отишли код неког врачара да виде шта јој (је) те не гледа дете. И кад је врачар погледо у карте, он је реко, каже, легла је на вилино коло. Биле су две виле тунак кад је легла у то вилино коло. Једна рекла да је усмрте одма, а она друга рекла: – Греота је, треба мало дете да гледа. И била је болесна једно пе'-шес месеци, није се, није се, овај, опоравила. После пе'-шес месеци се опоравила и није ни знала шта је снашло.

Д. Ц.: Да, да, да. А то је вилино коло овде близу реке, је л' да? (Показујем руком на брдо са моје леве стране, иза борове шуме.)

М. М.: А, вилино коло има овде у ливади, близу реке, туна, овај, види се вилино коло са пута.

Д. Ц.: И како оно изгледа? То је ливада, значи?

М. М.: То је ливада и у ливади види се коло, црно као круг.

Р. Ц.: Као да је угажено...

М. М.: Црн круг угажен.

Д. Ц.: Црн круг (зачуђено)?

М. М.: Да.

¹ У даљем тексту користиће се иницијали – Д. Ц. за истраживача Дуњу Церовину, М. М. за саговорника Милића Мијаиловића Мићу (и Р. Ц. за Радоицу Церовину)).

Д. Ц.: Аха.

М. М.: Ал' ми смо деца улазили у то, у тај круг, у то вилино коло. Нисмо... Бранили су нам стари, ал' ми смо улазили деца у то вилино коло. Ништа нам није било (смех).

Ђаволи ометају изградњу железничког моста у Пивницама

Д. Ц.: Да, а за тај мост гвоздени?

М. М.: А гвоздени мост...

Д. Ц.: То негде испод Маглича доле или?

М. М.: Доле, доле у Пивницама прављен мос, железнички мос.

Р. Ц.: Онде, Дуња, где иде пут који води до нас и он излази овде, код села Мартење.

М. М.: И што, и што дању направе, ноћу, ноћу све опучено. И они су решили да чекају да виде шта им то руши.

Д. Ц.: Да, да, да.

М. М.: И после пола ноћи дошли су три, три човека, три овај оних... (неће да изговори ђаволи). Они су то видели (мисли на људе који су градили мост). И докле нису, овај, се прекрстили, није им, није им... Они су рушили. Кад су се прекрстили, они су, нестало је то, ништа више није било отада.

Д. Ц.: И они су за њих рекли да су они ђаволи?

М. М.: Ђаволи.

Д. Ц.: Значи ђаволи руше.

Вилински извор

М. М.: А исто, вила имала. Каже, лете виле са Столова у један извор, види се светлос и пане у... де извор пију, каже, виле воду. Тако причају. Да л' је истина, да л' није...

Р. Ц.: Кад то виде.

М. М.: Да, знаш да су ми причали.

Д. Ц.: Значи падну са неба и види се светлост?

М. М.: Са Столова. Са Столова светлос и пане у... (Није завршио реченицу, али мисли на извор.)

О ђаволима и амајлијама

Д. Ц.: А кажу да, да пре петлова не сме да се иде напоље?

М. М.: Кад, да зна човек кад се смркава, не би мрднуо од куће ни где. Кад би га затекла ноћ, у прву би кућу свратио да ноћи докле петлови не запевају. Да зна шта све за њим иде. Кад запевају први петлови, ондак може да иде, слободан је.

Д. Ц.: Значи кад би знао шта све за њим иде, не би се мрднуо из куће?

М. М.: Не би се мрднуо из куће.

Д. Ц.: А караконцуле, је л' има њих?

М. М.: Ја нисам чуо за караконцуле.

Д. Ц.: А то што се закачи човеку онако на леђа?

М. М.: А, то ђаво, ђаво, ђаво.

Д. Ц.: А, ђаво.

М. М.: Ђаво зову.

Д. Ц.: И он не зна где иде кад га то ухвати?

М. М.: Ђаво, ако се закачи некоме на леђа, он треба да зна прво да се прекрсти. Кад се прекрсти, нестане, нема више ништа. А исто причао ми је ћале, овај, да је, да су ишли неке рабаџије и пролазили рабаџије који су имали тисово дрво у рогу увртено, а које нису имали, они нису могли да да иду.

Д. Ц.: То су волови, је л' да?

М. М.: Волови.

Р. Ц.: Вукли дрва.

М. М.: А ишли исто планинци одавде навише за планину, и кад је било горе у Рисовцу (река Рисовац), горе у, код испод стругаре, чули да иде одозго музика, свира, свадба нека иде. И кад све ближе, ближе било, ондак кад је дошло до близу њих, оно окренуло и отишло низ реку. Кажу да су ђавољска свадба била.

Д. Ц.: Значи ђаволски сватови?

М. М.: А, ђавољски сватови.

Д. Ц.: И, и музика се чује?

М. М.: Музика се чује, каже, оргинал музика, све, песме.

Р. Ц.: А овде Мића био најближи пут, рецимо од Студенице горе, Чемерна?

М. М.: Све су горе ишли планинци.

Р. Ц.: Све овде. До Краљева. (Мисли на пут десно од Маглича, кроз Дубочицу.)

Д. Ц.: Али нису ишли ноћу?

М. М.: А ишли су и ноћу кад замркну и ондак мора д' иду. Зато су и видели... чули то и видели.

Д. Ц.: Ал' ето ти имаш нешто што те брани од свих тих нечистих сила.

М. М.: Да.

Д. Ц.: Како се то зове?

М. М.: Па, зависи...

Д. Ц.: Шта кажу људи за то? (Питам га за „трећу сису“.)

М. М.: Ко, ко, овај, има неку белегу, не може да, да га стигне то.

Д. Ц.: Да га стигне урок.

М. М.: А ко нема, њега може да стигне то.

Како је врачар стекао магијско знање

М. М.: А исто причо ми је отац, ишо код врачара у, у Ивањицу и гледо му у карте и реко му... Даво му он паре да плати то (гледање у карте). Он реко само кутију цигара да му да, да му да кутију цигара. – Шта је кутија цигара, каже. – Не смем више. Видиш ли, каже, оно брдо, оно буче горе? Каже: – Видим. Врачар: – Е, онде ме сотона однела на вр букве. Целу ноћ био на вр букве и кад је се свануло, он је био на вр букве на једној грани. И отада, тада му дали овај само да може да вра... да гата. Ал' више од пакло цигара да не може да узме.

Р. Ц.: Буче, Дуња, то је густа шума.

М. М.: Шума, шума.

Д. Ц.: Аха. Бучје?

М. М.: Буче, буче.

Р. Ц.: Бучје или буче?

М. М.: Букова шума, букова шума, буче.

Д. Ц.: И од тад може да врача?

М. М.: Отада му дало то да може да врача, ал' не сме, не може да узме више од кутију цигара, вредности.

Д. Ц.: Само то, скромно.

Р. Ц.: Али човек мора да верује у Господа Бога. Значи у Господа Бога ако верујеш и имаш вере, онда си слободан и немаш тих страхова.

Д. Ц.: И да се прекрсти и да носи тисово дрво?

Р. Ц. Да, увек, увек кад те снађе неки страх.

М. М.: Страх – тада се прекрсти.

О дрекавцу

Д. Ц.: Да нема још нека прича? Нешто за Маглич?

М. М.: Оћеш да ти причам ово, овај, кад сам радио на послу?

Д. Ц.: Може.

М. М.: ... И овај, чуо се дрекавац изнад нашег складишта. И кад сам ја био на каци, и ја дрекнем и ја ко дрекавац (смех).

Д. Ц.: И како се то чује?

М. М.: (Имитира дрекавца.) И оно све ближе овамо, и дошло до више кућице и, и почело да се дере и ја сам... Дигла ми се коса на глави. Ја сам сишо доле код колеге на пут, попили по кафу, оно, оно дрекавац, дрекавац се обрео преко Ибра онамо. И није прошло два-три дана, једном човеку је умрла жена.

Д. Ц.: Ау... Дрекавац, то је као ђаво, нека сабласт?

М. М.: Па то је дрекавац, пред'казаније неко.

Р. Ц.: Птица.

Д. Ц.: Птица, је л' да?

М. М.: Не знам.

Д. Ц.: Црна, је л' да?

М. М.: Не знам. Ал' углавном, ја га видо нисам.

Д. Ц.: Ал' углавном чује се тако страшно?

М. М.: Углавном по моме је птица, јел' чим је прелетело преко Ибра онамо, онда је птица, није овај...

Р. Ц.: Ал' ето Мића се никад није плашио да иде сам пешке.

М. М.: Ал' тада ми се дигла коса на глави.

Р. Ц.: А ево ноћу се никад није плашио да иде сам.

М. М.: Никад се, није ме стра било. Ишо сам и дању и ноћу, и изутра и увече. Једино ме било стра од човека.

Д. Ц.: Од човека?

М. М.: Од човека.

Д. Ц.: А и те приче, ти си то чуо од људи или?

М. М.: То сам чуо од људи, овај.

Д. Ц.: То се преноси?

М. М.: Е, то се преноси.

Јеринин град

Д. Ц.: А је л' има нека прича у вези с Магличом или тако нешто?

М. М.: Па не знам о Магличу. Има Јеринин град онамо. Кажу да је Јерина зидала онамо тај град и да су носили камен од руке до руке да, да изграде Јеринин град.

О змијама и гаврановима

Д. Ц.: А овде има много змија. Је л' има неки начин од њих да се заштити?

М. М.: Па нема, овде доносе из Београда те змије, те шарке, те нам пате овде (осмех). Што смо имали мање, сад имамо више.

Д. Ц.: А кажу, кажу, једна кад се смакне да друге остале, да оне долазе ту и да их има више?

М. М.: Ја сам убио једном једну змију код воденице. Брали смо ја и зет око воденице нешто. Убијем једну, он се окрене – још једна. Ја убијем другу, оно још једна! Ја убијем трећу – пет сам убио змија. И у тај мах је се чуо гавран, изнад нас. Гоктао гавран и ја, досадио ми је, отишо, узо пушку и гађо га из пушке (сви у смех.) И он је, нисам могао да га потрефим јер је био карабин. И он је гроктао и гроктао, још више гроктао, ја сам хтео да гађам, овај ме зет више није дао да гађам (смеје се).

Д. Ц.: Е, добро.

Напомена о збирци и приређивању

Теренска збирка Дуње Церовине је настала школске 2013/2014. године у оквиру предмета Теренско истраживање фолклора, који на Филолошком факултету Универзитета у Београду предаје проф. др Соња Петровић. Тамо се чувају и видео-записи и транскрипти овог теренског разговора.

Транскрипт интервјуа доноси се верно и у целини. У заградама се налазе напомене истраживача којима се расветљава контекст казивања или се објашњавају нејасна и непотпуна места. Текст је подељен на мање целине којима су додати наслови како би увид у тематику био прегледнији. Редослед целина прати ток приповедања.

Fieldwork Recordings of Traditional Belief Narratives and Beliefs from Dubočica (Maglič, Kraljevo Municipality)

Dunja Cerovina

Summary

The contribution features the transcript of the fieldwork conversation with Milić Mijailović Mića from Dubočica near Maglič (b. 1954) which Dunja Cerovina recorded on August 25, 2014. Mijailović related a few belief narratives and beliefs, among which are the ones about the fairy circle and fairies at the spring, about the supernatural force which disrupts the building of bridges, about the dangers which loom in the night, about a yew tree in an ox horn as protection against demons, about the demonic wedding in Risovac, about the witch doctor and Satan, about encountering *drekavac* and the building of Jerina's town, as well as personal experience narratives.

Keywords: mythological and demonological belief narratives, cultural and historical belief narratives, personal experience narratives, Dubočica (Maglič, Raška county), folklore fieldwork, beliefs.

Дуња Церовина / Dunja Cerovina
Универзитет у Београду, Филолошки факултет/
University of Belgrade, The Faculty of Philology
E-mail: dunjacerovina@live.com
<https://orcid.org/0009-0008-1677-7945>

Примљено/Received: 13. 11. 2023.
Прихваћено/Accepted: 15. 11. 2023.